

https://kneu.edu.ua/ua/science_kneu/scientific_council/d-26.006.04/04_zahischni-dis/08_can_dis/08_cd_2005/

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

САДОВЕНКО МАРИНА МИХАЙЛІВНА

УДК 336.226. 12

**ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ
ТА ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЯ
В УМОВАХ ПЕРЕХІДНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Спеціальність 08.04.01 – Фінанси, грошовий обіг і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2004

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі фінансів Київського національного економічного університету
Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник:

кандидат економічних наук, доцент

Циганов Сергій Андрійович,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного
університету ім.Тараса Шевченко
доцент кафедри міжнародних
валютно-кредитних відносин

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук,

Барановський Олександр Іванович,
Інститут економічного прогнозування НАН
України, завідувач відділу досліджень розвитку
та регулювання фінансових ринків
кандидат економічних наук, професор,
заслужений економіст України,

Данілов Олександр Дмитрович,
Національна академія ДПС України, завідувач
кафедри державних фінансів

Провідна установа:

Науково-дослідний фінансовий інститут
при Міністерстві фінансів України,
відділ податкової політики та
податкового законодавства

Захист відбудеться “ 28 ” січня 2005 р. о 1 -00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради
Д26.006.02 Київського національного економічного університету за адресою: 03680 м. Київ,
проспект Перемоги, 54/1, ауд. 203.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного економічного
університету: 03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1. ауд. 201.

Автореферат розіслано “ 28 ” грудня 2004 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

кандидат економічних наук, професор

Поддєрьогін А.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ринкова трансформація економіки України триває вже більше 10 років. Зміни у перебігу процесів становлення і розвитку нової системи господарювання обумовлюють необхідність перегляду теоретичних підходів до оподаткування прибутку підприємств, пошуку шляхів активізації його впливу на результати фінансово-економічної діяльності підприємств. Податок на прибуток є джерелом формування бюджету, визначає можливості держави у вирішенні задач економічного зростання, розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою досягнення адекватної структури суспільного виробництва. В цих умовах оптимізація оподаткування прибутку підприємств стає підґрунтям для розв'язання складних питань узгодження інтересів держави і суб'єктів господарювання, синхронізації мікро- та макроекономічних перетворень.

Теоретичні та прикладні аспекти проблеми удосконалення оподаткування завжди привертала увагу науковців і фахівців, які намагалися знайти найбільш ефективні підходи до її вирішення.

Вагомий внесок у становлення теоретичних основ оподаткування зробили А.Сміт, Д.Рікардо, У.Джевонс, К.Менгер, Л.Вальрас, А.Маршал, В.Парето, А.Пігу, А.Лаффер, М.Фрідмен.

Серед найбільш суттєвих розробок теоретичної основи системи оподаткування українськими вченими слід назвати праці В.Л.Андрушенка, М.І.Бадиди, О.І.Барановського, Б.М.Бордюка, В.М.Братішка, С.А.Буковинського, З.С.Варналія, О.Д.Василика, В.І.Грушко, А.І.Даниленка, О.Д.Данілова, В.М.Литвина, О.В.Нідзельської, С.В.Онишко, В.М.Опаріна, О.М.Пилипченка, А.М.Поддєрьогіна, Д.В.Полозенка, О.С.Редькіна, А.М.Соколовської, М.І.Сивульського, І.Г.Ткачука, В.М.Федосова та інших.

В працях вчених-економістів глибоко досліджено теоретичні аспекти проблеми оподаткування, особливості їх реалізації в специфічних умовах ринкової трансформації економіки, а саме: економічна сутність податку на прибуток, його роль та місце в податковій системі. Водночас у фаховій літературі не обґрунтовано питання оптимізації фінансових взаємовідносин держави з суб'єктами господарювання з приводу оподаткування прибутку підприємств, що негативно позначається на процесі удосконалення податкової системи в цілому, регулюванні і стимулюванні розвитку підприємництва. Залишається невирішеним питання забезпечення умов суб'єктам господарювання щодо одержання достатньої величини прибутку на основі системності у наданні податкових пільг та використанні прискореної амортизації.

Вагомість окресленої проблематики, її теоретична і практична актуальність та необхідність вирішення проблем оптимізації оподаткування прибутку зумовили вибір теми дисертаційного дослідження, визначило його напрям і послідовність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану наукових досліджень Київського національного економічного університету за держбюджетною темою “Реструктуризація фінансової системи в умовах перехідної економіки” (номер державної реєстрації 01011003065). Особистий внесок автора полягає в розробці пропозицій щодо зміни об'єкту і базової ставки оподаткування прибутку підприємств гірничо-металургійного комплексу, а також математичної формалізації даних пропозицій.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є розробка теоретичних та методичних засад оподаткування прибутку підприємств, визначення впливу податку на прибуток на стан і розвиток підприємств гірничо-металургійного комплексу України, обґрунтування пропозицій щодо удосконалення механізму функціонування податку на прибуток, підвищення його регулюючої і стимулюючої ролі.

Досягнення поставленої мети передбачає послідовне вирішення таких наукових завдань:

- провести дослідження теоретичних основ оподаткування прибутку, принципів функціонування податку на прибуток, що забезпечує регулювання і стимулювання розвитку підприємницької діяльності;
- уточнити, з врахуванням сучасних тенденцій у сфері економіки і фінансів, теоретичну сутність поняття “податок на прибуток”, розкрити авторський погляд на його природу;
- узагальнити ретроспективи нормативно-законодавчого регламентування оподаткування прибутку підприємств та механізму дії його елементів;
- провести дослідження методичних аспектів визначення податку на прибуток та аналіз його впливу на фінансові показники підприємств гірничо-металургійного комплексу України;
- проаналізувати вплив системи надання пільг при оподаткуванні прибутку на фінансовий стан гірничо-металургійних підприємств в умовах економічного експерименту;
- розробити шляхи оптимізації оподаткування прибутку суб'єктів господарювання з урахуванням результатів економічного експерименту;
- обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення механізму стимулювання інвестиційної діяльності за допомогою податку на прибуток.

Об'єктом дослідження виступає система оподаткування прибутку підприємств, в тому числі гірничо-металургійного комплексу України.

Предметом дослідження є фінансові відносини, які виникають у процесі справляння податку на прибуток підприємств в умовах ринкової трансформації.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є системний підхід до аналізу фінансових явищ і процесів. Для вирішення поставлених завдань у роботі використовувались загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. При дослідженні теоретичних основ функціонування податку на прибуток у системі оподаткування використано метод наукової абстракції; методи спостереження, групування, узагальнення в процесі визначення впливу податку на прибуток на фінансові показники підприємств гірничо-металургійного комплексу; економічного аналізу, синтезу, порівняння при аналізі змін фінансового стану гірничо-металургійних підприємств в умовах пільгової системи оподаткування; методи структурно-функціонального аналізу – при виборі пріоритетних напрямків мінімізації оподаткування прибутку юридичних осіб. Теоретичну основу дослідження становили фундаментальні положення теорії фінансів, грошового обігу і кредиту, сучасні концепції оподаткування.

Інформаційною основою дисертаційного дослідження стали наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, закони України, нормативно-правові акти державних органів України, статистичні матеріали Державного комітету статистики, звітні дані (Баланс (форма №1); Звіт про фінансові результати (форма №2), Декларації про прибуток підприємства, тощо) підприємств гірничо-металургійного комплексу України, розробки вітчизняних та іноземних вчених, які аналізують проблеми впливу окремих видів податків, і насамперед, податку на прибуток на діяльність суб'єктів господарювання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці моделі оптимізації оподаткування прибутку підприємств гірничо-металургійного комплексу України. При цьому отримано наступні результати:

вперше:

- обґрунтовано позитивний вплив зниження до 9%-15% ставки податку на прибуток на фінансові показники учасників економічного експерименту на підприємствах гірничо-металургійного комплексу у 1999-2002 рр., що проявилось у покращенні фінансового стану підприємств, зростанні заробітної плати, збільшенні обсягів виробництва і капітальних вкладень;
- доведено доцільність використання відпрацьованої в межах даного експерименту схеми оподаткування для підприємств-платників податку на прибуток, що позитивно вплинуло на їх фінансовий стан, а також для держави та економіки в цілому, що проявилось у зростанні обсягів сплаченого податку на прибуток, відрахувань до Пенсійного фонду, інших обов'язкових платежів та у відновленні своєчасності цих розрахунків;
- розроблено пропозиції щодо вдосконалення методики оподаткування прибутку підприємств гірничо-металургійного комплексу шляхом зміни об'єкту оподаткування (замість

розрахункового оподаткованого прибутку – сукупні витрати підприємства: собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (ряд.040), адміністративні витрати (ряд.070), витрати на збут (ряд.080), інші операційні витрати (ряд.090), фінансові витрати (ряд.140), втрати від участі в капіталі (ряд.150), інші витрати (ряд.160), розраховані згідно звіту про фінансові результати підприємства – форма № 2;

- обґрунтовано необхідність застосування ставки оподаткування прибутку, яка б дозволяла зберегти існуючий протягом періоду дії економічного експерименту рівень податкового навантаження на підприємства гірничо-металургійного комплексу; шляхом розрахунків доведено, що розмір ставки оподаткування прибутку повинен становити 1 відсоток від наведених вище витрат гірничо-металургійних підприємств, розрахованих згідно звіту про фінансові результати підприємства.

одержали подальший розвиток:

- теоретичні аспекти використання податку на прибуток, пов'язані із зростанням його стимулюючої ролі в системі фінансових регуляторів виробництва, активізації інноваційної та інвестиційної діяльності, узгодженні бюджетних інтересів держави і фінансових інтересів платників податків;

- розроблені і запропоновані до практичної реалізації пропозиції щодо зменшення оподаткованого прибутку на суму реінвестицій та витрат на інноваційну діяльність, що сприятиме підвищенню регулюючої функції податку на прибуток та технологічному оновленню виробництва;

удосконалено:

- методику оподаткування прибутку підприємств гірничо-металургійного комплексу:
  - запропонований порядок оподаткування порівняно з діючим, полягає у більшій транспарентності і меншій трудомісткості для суб'єктів податкових відносин;
  - дана методика передбачає зміну об'єкту оподаткування (замість розрахункового оподаткованого прибутку - сукупні витрати підприємства), що справлятиме позитивний вплив на економію матеріальних і фінансових ресурсів та стимулюватиме їх раціональне використання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних підходів щодо оптимізації оподаткування прибутку підприємств, виявленні взаємозалежності між порядком справляння податку на прибуток та фінансово-економічними результатами діяльності підприємств, розробленні методичного інструментарію, адекватного особливостям розвитку підприємств гірничо-металургійного комплексу України в перехідний період.

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо оптимізації

податку на прибуток в умовах перехідної економіки.

Рекомендації, розроблені дисертантом стосовно удосконалення механізму оподаткування прибутку підприємств, знайшли відображення в науково-методичних розробках Криворізького економічного інституту КНЕУ і використовуються при викладанні курсів “Податкова система”, “Оподаткування підприємств” (довідка № 01-34 від 21.01.2004р.). Пропозиції та висновки, які стосуються вдосконалення правового регламентування оподаткування прибутку підприємств використовуються в діяльності Спеціалізованої Державної податкової інспекції по роботі з підприємствами гірничо – металургійного комплексу м. Кривому Розі (довідка № 798/10/19 – 303 від 21.01.2004 р.). Ряд пропозицій враховані в процесі планування фінансово-господарської діяльності гірничорудних підприємств ДАК “Укррудпром” (довідка № УР 16/1021 від 07 вересня 2004 р.).

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Окремі положення дисертаційної роботи були оприлюднені та обговорювалися на наукових семінарах кафедри фінансів Криворізького економічного інституту КНЕУ, а також під час наступних науково-практичних конференцій: “Податкова політика в Україні та її нормативно-правове забезпечення” (м. Ірпінь, 2001р.), четверта міжнародна конференція “Наука і освіта 2001” (м. Дніпропетровськ, 2001р.), п’ята міжнародна науково – практична конференція “Наука і освіта 2002” (м. Дніпропетровськ, 2002р.), науково – практична конференція молодих вчених та студентів “Актуальні проблеми міжнародних відносин” (м. Київ, 2002р.), науково-практична конференція “Теория и практика экономики и предпринимательства” (м. Алушта, 2004 р.).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 13 наукових праць загальним обсягом 3,3 друкованих аркушів: у наукових фахових виданнях – 7 публікацій обсягом 2,4 друкованих аркушів, в тезах доповідей на науково-практичних конференціях – 6 публікацій загальним обсягом 0,9 друкованих аркушів.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається з вступу, 3-х розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації складає 210 сторінки друкованого тексту. Робота містить 34 таблиці на 33 сторінках, 9 рисунків на 4 сторінках, 10 додатків на 16 сторінках. Список використаних джерел містить 205 найменувань на 18 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету і задачі дослідження, його предмет і об'єкт, визначено наукову новизну, практичне значення результатів, отриманих автором, та їх апробацію.

У **розділі 1 “Теоретичні основи функціонування податку на прибуток в системі оподаткування України”** проведений критичний аналіз поглядів на економічну сутність, роль та значення податку на прибуток юридичних осіб, визначено ретроспективи нормативно-законодавчого регламентування оподаткування прибутку підприємств, розглянуто зарубіжний досвід у сфері справляння податку на прибуток.

Проаналізовані дисертантом погляди на економічну сутність податку на прибуток суб'єктів господарювання дали змогу визначити, що використання податку на прибуток є досить складним з теоретичної і практичної точки зору. Його сутність, механізм впливу на відтворювальні процеси розглядається в межах класичної, маржиналістської, інституціональної, кейнсіанської версії економічної теорії, в теорії пропорції, бюджетної концепції монетаристів та інших теоріях. Спільним для всіх теорій є визначення ролі податку на прибуток у системі фінансових регуляторів виробництва. Використання теоретичних положень щодо функціонування податку на прибуток підприємств дозволило зробити висновки про те, що податок на прибуток втілює сукупність фінансових відносин між державою і платниками податків з приводу вилучення частини прибутку у прямій залежності від його розміру, з метою формування фінансової бази держави для виконання останньою своїх соціально-економічних функцій. Суспільне призначення податку на прибуток підприємств виявляється у його основних функціях: забезпечення фінансування державних видатків (фіскальна) та державного регулювання економіки (регулююча). Для платника податку пріоритетного значення набуває регулююча функція, яка проявляється через встановлення та зміну пропорцій прибуткового оподаткування, визначення податкових ставок та їх диференціацію, надання податкових пільг.

У дисертації встановлено, що в сучасних умовах при збереженні основ і структури законодавства України податкова система стає все більш гнучкою, адаптованою до змін економічного розвитку, потреб і умов забезпечення ефективної діяльності підприємств, активізації інноваційної та інвестиційної діяльності, а обмеженість власних коштів суб'єктів господарювання зумовлює перегляд існуючої системи формування і використання прибутку підприємств гірничо-металургійного комплексу.

Зазначено, що ретроспективи нормативно-законодавчого регламентування оподаткування прибутку підприємств показують, що перехід до податкової форми взаємовідносин між підприємствами і державою в Україні, як і в інших постсоціалістичних країнах складний і суперечливий. Процес становлення податкової системи держави пов'язаний з ринковою

трансформацією економіки, формуванням суб'єкта, зацікавленого в отриманні прибутку. Теоретичні дискусії з приводу форми доходу підприємства, об'єкту оподаткування прибутку стали передумовою неодноразового перегляду об'єкта оподаткування підприємств. Зроблено висновок про те, що тенденція переходу від оподаткування доходів до оподаткування прибутку наближає податкову систему України до світових норм.

Аналіз змін у механізмі визначення оподаткованого прибутку в цілому свідчить про зменшення податкового навантаження на підприємства. Правила ведення податкового обліку валових доходів, валових витрат, визначення податкового зобов'язання приведено у відповідність до міжнародних стандартів, що надає можливість реально збалансувати бюджетні інтереси держави та фінансові інтереси платників податку на прибуток. Водночас у діючій системі оподаткування в Україні існують неузгодженість і протиріччя окремих норм податкових законів, їх нестабільність, безсистемність надання пільг та перекручування сутності податків. Прогресивною є об'єктивна тенденція до переходу від диференціації ставок до застосування єдиної ставки податку для підприємств, що займаються різними видами діяльності, обмеження податкових пільг.

У роботі обґрунтовано, що фіскальне значення податку на прибуток в переважній більшості країн невпинно зменшується. Це пов'язано з активізацією реформування податкових систем та уніфікацією режиму оподаткування, що полягає у зниженні податкових ставок, скасуванні податкових пільг, перегляді умов прискореного списання амортизації. Натомість в Україні податок на прибуток підприємств є однією з домінуючих складових дохідної частини консолідованого державного бюджету. Питома вага цієї статті в загальній сумі доходів бюджету в останні роки коливається в межах від 15 до 23%, отже податок на прибуток є другим за значенням (після ПДВ) джерелом наповнення державного бюджету.

Обґрунтовано питання про наявність у податковому законодавстві різних країн як відмінностей, так і спільних рис при обчисленні сум податку на прибуток підприємств. До останніх в роботі віднесені: використання певної класифікації подій і операцій, які відбуваються в процесі досягнення реальних фінансових результатів діяльності; особливий характер формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати, доходи, активи і зобов'язання з податку на прибуток; застосування низки специфічних понять, котрі узгоджують розбіжності між податковим і обліковим законодавством. Урахування цих та інших положень доцільно використовувати у вітчизняній практиці удосконалення справляння податку на прибуток, що сприятиме активізації інвестиційного процесу, стимулюванню розвитку підприємництва.

У розділі 2 “Методичні аспекти визначення податку на прибуток та аналіз його впливу на фінансові показники підприємств гірничо-металургійного комплексу України”

проведений аналіз чинного механізму оподаткування прибутку підприємств в Україні, його основних переваг і недоліків.

Прогресивною є наявність таких положень, що зменшують податковий тягар і розширюють стимулюючий вплив оподаткування. Зокрема, це стосується:

- виключення з валових доходів сум доходів, що накопичуються на пенсійних рахунках в межах механізму додаткового пенсійного забезпечення;

- включення до складу валових витрат сум витрат минулих періодів, які не були враховані; сум безнадійної заборгованості; сум сплаченого ПДВ за товари для підприємств, які не є платниками ПДВ; сум витрат на гарантійний ремонт та заміну товарів до 10 відсотків вартості реалізованих товарів, термін гарантії яких не минув; витрат на рекламу; витрат у зв'язку зі сплатою відсотків по боргах без обмежень по обліковій ставці НБУ;

- надання платнику права вибору особливого порядку оподаткування результатів діяльності, що здійснюється за довгостроковим контрактом;

- звільнення від оподаткування прибутку від реалізації в Україні дитячого харчування, який спрямовується на розширення виробництва цього продукту;

- пільгове (50 відсотків ставки) оподаткування прибутку від реалізації інноваційного продукту;

- надання права зменшення суми валового доходу у разі затримки оплати покупцем;

- визнання датою збільшення витрат не дату списання, а дату оплати чи оприбуткування товарів, робіт, послуг;

- віднесення сум простроченої кредиторської заборгованості на державних підприємствах до валових доходів, а не повне вилучення їх до бюджету, як це було раніше;

- надання права платникам самостійно проводити індексацію основних фондів у зв'язку з інфляцією.

Проте діючий порядок нарахування і стягнення податку на прибуток, має також суттєві недоліки. Зокрема, діюча методика нарахування і стягнення податку на прибуток:

- тією чи іншою мірою обтяжує підприємницьку діяльність: з одного боку, скорочує обсяг коштів, що залишаються у розпорядженні суб'єктів господарювання та могли б бути інвестовані, з іншого боку, знижує зацікавленість в інвестиційній діяльності, оскільки доходи від інвестування будуть значно зменшені в результаті їх оподаткування;

- зменшує обсяг приросту інвестицій за рахунок вилучення частини приросту капіталу. В умовах інфляції цей податок нараховується не на реальний прибуток інвестора, а на номінальний,

тобто під оподаткування підлягає не тільки приріст капіталу, але і сам капітал, що призводить до зменшення інвестиційних ресурсів;

- методологія розрахунку цього податку дуже складна і потребує застосування великої кількості нормативних правил, пов'язаних із необхідністю визначення собівартості реалізованої продукції; окрім того проблемною є оцінка доходів у результаті зміни цін фінансових і реальних активів внаслідок інфляції, а також амортизації основних виробничих фондів.

Серед головних недоліків чинного порядку оподаткування прибутку підприємств слід відзначити також:

- малий відсоток дозволених витрат на покращання основних фондів (10 відсотків на рік від їх балансової вартості). Цей відсоток був би достатнім, якби парк обладнання не був настільки застарілим. Сьогодні він потребує покращання майже у повному складі. А при таких нормах цей процес затягнеться на десятиріччя. Тут, звичайно, можна зауважити, що витрати на покращання основних фондів можна відносити не тільки на валові витрати підприємств, є й інші джерела. Але у вітчизняних підприємств вони надто обмежені. Податкові ж пільги чи податковий кредит на такі потреби не передбачені. Крім того, балансова вартість вже не визначається як первинна, отже 10-відсотковий рівень через деякий час означатиме дуже малу суму. Тим більше, що нові основні фонди будуть вимагати поліпшення з плином часу, коли їх балансова вартість, розрахована згідно з новим порядком (за мінусом амортизації) буде вже низькою. Разом з тим хотілося б зауважити, що новий порядок розрахунку балансової вартості фактично призводить до збільшення терміну амортизації, незважаючи на досить високі норми відрахувань. Це означає суттєве дестимулювання процесу оновлення парку обладнання. Скорочення даного терміну могло б досягатись при збереженні трактування балансової вартості основних фондів як первинної;

- не передбачено інвестиційного податкового кредиту, а також пільг на частину прибутку, що інвестується (реінвестується) у виробництво;

- оподаткування дивідендів за ставкою 25 відсотків негативно впливає на платоспроможність акціонерів, у т.ч. дрібних, що, в свою чергу, є фактором скорочення платоспроможного попиту і обсягів виробництва;

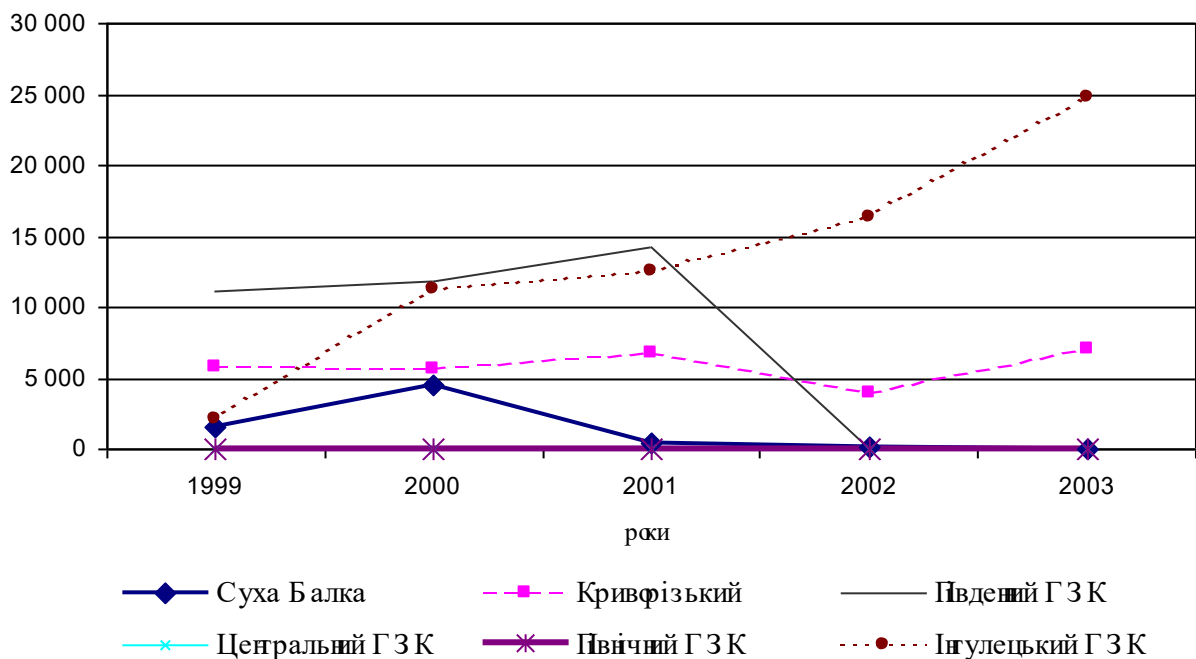
- відсутність механізму стимулювання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт;

- відсутність механізму стимулювання малого бізнесу, який застосовується в більшості країн (наприклад, знижені ставки податку).

Серед основних недоліків слід відзначити складність розрахунку податку на прибуток, який, зокрема, обумовлює суттєві коливання обсягів сплачених до бюджету сум податку (рис.1).

Досліджено аспекти впливу зниження ставки податку на фінансовий стан суб'єктів господарської діяльності в умовах економічного експерименту, що проводився на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України протягом 1999-2002 рр. Проаналізовано критерії вибору підприємств даної галузі для участі в експерименті: забезпечення розвитку базових галузей вітчизняної економіки та її безпеки, значні експортні можливості.

За період проведення економічного експерименту за рахунок отриманих пільг підприємства ДАК "Укррудпром" залишили в своєму розпорядженні додатково 234,7 млн.грн., в т.ч. за рахунок пільг по податку на прибуток – 164,1 млн.грн.

Рис.1. Динаміка сум податку на прибуток згідно податкового обліку підприємств ДАК "Укррудпром" у 1999-2003 рр., тис.грн.

За цей період підприємства ДАК "Укррудпром" використали 228,3 млн.грн., отриманих за рахунок пільг, у т.ч.:

- на поповнення власних обігових коштів – 175,7 млн.грн.,
- на технічне переобладнання засобів виробництва – 21,6 млн.грн.,
- на здійснення природоохоронних заходів – 31,0 млн.грн.

Участь підприємств ДАК "Укррудпром" в економічному експерименті протягом 1999-2002 рр. принесла значні позитивні результати, дозволила підприємствам: збільшити обсяги виробництва; значно покращити своє фінансове становище; підвищити рівень рентабельності, збільшити обсяги капітальних вкладень у виробництво; забезпечити своєчасні розрахунки з бюджетом, за спожиті енергоносії, з Пенсійним фондом, по заробітній платі; збільшити

абсолютний обсяг сплачених податкових та інших обов'язкових нарахувань, що доводить вигідність відпрацьованої в межах даного експерименту схеми оподаткування як для підприємств-платників податку на прибуток, так і для держави та економіки в цілому.

Водночас зазначено, що результати експерименту не демонструють зростання в темпах оновлення основних фондів за рахунок неоподаткованої частини прибутку. Це є свідченням необхідності удосконалення існуючої нормативно-правової бази щодо цільового використання прибутку. У зворотному випадку витрати Державного бюджету будуть економічно не виправданими, оскільки в подальшому база оподаткування буде зменшуватися.

За нецільове використання вивільненої частини оподаткованого прибутку доцільно запровадити санкції у вигляді стовідсоткового штрафу та пені.

У розділі 3 “Реформування системи оподаткування прибутку підприємств в умовах трансформації ринкової економіки” визначені пріоритетні напрямки оптимізації оподаткування прибутку підприємств в Україні та досліджені наслідки впровадження нової методики його оподаткування на фінансовий стан платників податку на прикладі підприємств гірничо-металургійного комплексу.

Аналіз різних варіантів реформування законодавства про оподаткування прибутку та пропозиції вітчизняних науковців щодо удосконалення методики оподаткування прибутку підприємств дозволили зробити наступні узагальнення:

- застосування порядку оподаткування, що стимулює скорочення витрат виробництва (А.В.Базиліук, В.Ф.Волик);
- зміна об'єкту оподаткування (прибутку) на валові витрати (В.О.Парнюк, С.О.Коваленко);
- об'єднання ПДВ та податку на прибуток в єдиний податок з новою назвою – податок на кредиторську вимогу (Ю.В.Тимошенко, М.К.Вишневська, В.М.Колесникова, Т.М.Мараховська);
- уніфікація алгоритмів розрахунку фінансового результату та оподаткованого прибутку підприємства;
- диференціація податкових ставок (Л.М.Дейніс, В.М.Мельник).

На відміну від наведених пропозицій авторські рекомендації щодо удосконалення податку на прибуток підприємств базується на використанні концептуального положення про взаємозв'язок основної мети управління податками з розмірами його прибутку. А саме, мета управління податками полягає не в мінімізації податків підприємств, а в зростанні його прибутку, що спричинює зниження загального рівня оподаткування. Основні положення запропонованої

методики оподаткування прибутку підприємств гірничо-металургійного комплексу полягають у наступному:

- зміна об'єкту оподаткування прибутку підприємств (замість розрахункового оподаткованого прибутку – сукупні витрати підприємства: собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (ряд.040), адміністративні витрати (ряд.070), витрати на збут (ряд.080), інші операційні витрати (ряд.090), фінансові витрати (ряд.140), втрати від участі в капіталі (ряд.150), інші витрати (ряд.160), розраховані згідно звіту про фінансові результати підприємства – форма № 2);

- ставка оподаткування має становити 1 відсоток сукупного розміру наведених вище складових валових витрат підприємств.

У табл.1 наведений порівняльний аналіз структури фактичних доходів і витрат підприємств зі структурою доходів, витрат, податків і прибутку, яка формується в разі використання запропонованої методики оподаткування прибутку.

Таблиця 1

**Консолідований звіт про фінансові результати (форма 2)
підприємств гірничо-металургійного комплексу за 2000-2003 роки, тис.грн.**

Стаття доходів (витрат)	Код ряд.	2000р.	2001р.	2002р.	2003р.
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	010	37531 55	3901586	39121 49	4 578 825
Податок на додану вартість	015	47831 4	494767	50338 7	580 100
Акцизний збір	020	34	52	51	24
Інші вирахування з доходу	030	0	37	2	3 671
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	035	32748 07	3406730	34087 09	3 995 030
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	040	26213 02	2788892	27488 88	3 131 630
Валовий прибуток (збиток)	050	65350 5	617838	65982 1	863 400
Інші операційні доходи	060	63575 6	1741892	10345 27	640 324

Адміністративні витрати	070	73923	64543	70744	100
					257
Витрати на збут	080	16791	246842	20310	255
		7		0	499
Інші операційні витрати	090	86557	1686661	11529	807
		8		75	639
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток / збиток)	100	18184	361684	26752	340
		3		9	349
Дохід від участі у капіталі	110	0	0	0	189
Інші фінансові доходи	120	76478	27020	4359	1 327
Інші доходи	130	36911	684505	59366	64 658
Фінансові витрати	140	89126	78112	75640	154
					724
Втрати від участі в капіталі	150	0	0	0	1 019
Інші витрати	160	50396	322333	77480	69 452
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування (прибуток / збиток)	170	15571	672764	17813	181
		0		4	328
Податок на прибуток від звичайної діяльності	180	35516	31290	97499	117
					177
Фінансовий результат від звичайної діяльності (прибуток / збиток)	190	12019	641474	80635	64 151
		4			
Надзвичайні доходи (витрати)	200	-39	-12	0	0
Податки з надзвичайного прибутку	210	0	0	0	0
Чистий прибуток (збиток)	220	12015	641462	80635	64 151
		5			
Питома вага сплаченого податку на прибуток у фінансовому результаті	*	23%	5%	55%	65%
База для нового порядку оподаткування прибутку	*	38682	5187383	43288	4 520
		42		27	220
Податок на прибуток за новою методикою оподаткування (1% витрат)	*	38682	51874	43288	45 202
Чистий прибуток (збиток) за новою методикою оподаткування	*	11698	620878	13484	136
		9		6	126

Питома вага податку на прибуток у фінансовому результаті за новою методикою оподаткування	*	25%	8%	24%	25%
---	---	-----	----	-----	-----

Для підприємств гірничо-металургійного комплексу запропонована методика оподаткування дозволяє залишити у розпорядженні підприємства більшу суму прибутку, ніж в умовах економічного експерименту та у звичайних умовах господарювання в 2003 р.

Згідно діючої в умовах економічного експерименту методики оподаткування прибутку підприємства гірничо-металургійного комплексу ДАК “Укррудпром” за 3 роки (2000-2002 рр.) фактично сплатили до бюджету 164,3 млн.грн. податку. В умовах запропонованої методики оподаткування ця сума становить 133,8 млн.грн. У 2003 р. (у звичайних умовах господарювання) дані підприємства сплатили 117,2 млн.грн. податку на прибуток. При використанні запропонованої методики розрахунку податку на прибуток ця сума дорівнює 45,2 млн.грн.

Пропозиції щодо оподаткування прибутку підприємств мають декілька переваг порівняно з діючою практикою оподаткування прибутку.

- Виходячи з того, що підприємства гірничо-металургійного комплексу повернулись до звичайного порядку сплати податку на прибуток – 30% починаючи з 01.01.2003 замість 15% у 2001-2002р. р. та 9% на протязі 1999-2000 рр. – запропоноване вдосконалення оподаткування прибутку створить більш сприятливі умови для підприємств ніж в період проведення економічного експерименту.
- Прибуток розглядається як джерело сплати податку, а не як об’єкт оподаткування, що унеможлиблює його штучне зниження. В разі відсутності прибутку джерелом сплати будуть обігові кошти підприємства.
- Суттєвим недоліком проведення економічного експерименту на підприємствах ГМК була недосконалість законодавства, яка полягала у відсутності положень щодо цільового використання прибутку, чим створювалися умови, які суперечили цілям експерименту та одночасно зменшували надходження до Державного бюджету.
- При використанні запропонованої методики оподаткування прибутку зростання витрат підприємств вплине на збільшення відрахувань до бюджету.
- Чинний порядок оподаткування прибутку передбачає зростання абсолютних сум податкових платежів паралельно зростанню оподатковуваного прибутку. Нова методика оподаткування прибутку не обмежує зростання загальної суми прибутку, при цьому досягається вплив на зниження витрат виробництва. Таким чином відбувається оптимізація оподаткування прибутку підприємств.

- Запровадження наведених пропозицій можливе лише за умов використання заощаджених коштів на покращення основних засобів, технічне оновлення виробництва, що потребує удосконалення законодавства та прийняття нормативних актів, регламентують обов'язковість використання на ці цілі прибутку підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та новий підхід до вирішення наукового завдання, важливого як з теорії фінансів, так і господарської практики оптимізації оподаткування прибутку підприємств. Основні висновки та пропозиції, які є результатом проведеного дослідження, полягають у наступному:

1. У вітчизняній теорії фінансів необхідно враховувати місце і роль податку на прибуток, економічна сутність якого розкривається через сукупність фінансових відносин між державою і платниками податків з приводу вилучення частини прибутку у прямій залежності від його розміру з метою формування фінансової бази держави для виконання останньою своїх соціально-економічних функцій. Суспільне призначення податку на прибуток підприємств виявляється у функціях забезпечення фінансування державних видатків (фіскальна) та державного регулювання економіки (регулююча). Для платника податку пріоритетного значення набуває регулююча функція, яка проявляється через механізм встановлення податку на прибуток, визначення податкових ставок та їх диференціацію, надання податкових пільг.

2. У роботі обґрунтовано необхідність перегляду існуючої системи формування і використання прибутку підприємств гірничо-металургійного комплексу при збереженні основ чинного законодавства. На думку автора, податкова система повинна бути гнучкою, адаптованою до змін економічного розвитку, потреб і умов забезпечення ефективної діяльності підприємств, активізації інноваційної та інвестиційної діяльності і подолання обмеженості власних коштів суб'єктів господарювання.

3. Ретроспективи правового регулювання оподаткування прибутку підприємств показують, що перехід до податкової форми взаємовідносин між підприємствами і державою як в Україні, так і в інших країнах світу є складним і суперечливим. Процес становлення податкової системи держави пов'язаний з ринковою трансформацією економіки, формуванням господарюючого суб'єкту, зацікавленого в отриманні прибутку. Теоретичні дискусії з приводу форми доходу підприємства, об'єкту оподаткування стали передумовою неодноразового перегляду об'єкту оподаткування прибутку. Тенденція переходу від оподаткування доходів до оподаткування прибутку наближає податкову систему України до світових норм.

4. Фіскальне значення податку на прибуток в переважній більшості країн невпинно зменшується. Це пов'язано з активізацією реформування податкових систем та уніфікацією режиму оподаткування, що полягає у зниженні податкових ставок, скасуванні податкових пільг, перегляді умов прискореного списання амортизації. В Україні податок на прибуток підприємств є однією з домінуючих складових дохідної частини консолідованого держаного бюджету. Питома вага цієї статті в загальній сумі доходів бюджету в останні роки коливається в межах від 16% до 23%. Отже, податок на прибуток є другим за значенням (після ПДВ) джерелом наповнення державного бюджету.

5. З 01.07.1999 по 01.01.2003 на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України тривав економічний експеримент, головною метою якого було подолання кризового стану в галузі і створення передумов для зростання обсягу виробництва продукції та послідуєчого зростання податкових надходжень до бюджету. Основним інструментом реалізації поставленої мети було надання підприємствам гірничо-металургійного комплексу податкових пільг, серед яких було зниження ставки податку на прибуток до рівня 9% (у 2001-2002р. р. – до 15%). Участь підприємств ДАК "Укррудпром" в економічному експерименті протягом 1999-2002 рр. принесла значні позитивні результати, дозволила підприємствам: збільшити обсяги виробництва, значно покращити своє фінансове становище, підвищити рівень рентабельності, збільшити обсяги капітальних вкладень у виробництво, забезпечити своєчасні розрахунки з бюджетом, за спожиті енергоносії, з Пенсійним фондом, по заробітній платі, збільшити абсолютний обсяг сплачених податкових та інших обов'язкових нарахувань, що доводить вигідність відпрацьованої в межах даного експерименту схеми оподаткування як для підприємств-платників податку на прибуток, так і для держави та економіки в цілому. Водночас застосування пільгового режиму оподаткування прибутку підприємств економічно виправдано лише за умов цільового використання вивільненої частини оподаткованого прибутку на технічну модернізацію підприємств. Фінансовим важелем впливу є застосування санкції у вигляді стовідсоткового штрафу та пені. При цьому контроль держави повинен поширюватись на підприємства усіх форм власності.

6. Проведений аналіз позитивних сторін і недоліків різних варіантів реформування законодавства про оподаткування прибутку дає підстави стверджувати, що найбільш доцільним варіантом такого реформування буде такий, який би одночасно:

- зберігав джерело сплати податку – прибуток підприємства,
- стимулював економію матеріальних ресурсів суб'єктів господарювання.

7. Пропозиції щодо зміни методики оподаткування прибутку підприємств гірничо-металургійного комплексу полягають у наступному:

- зміна об'єкту оподаткування (замість розрахункового оподаткованого прибутку – сукупні витрати підприємства) при збереженні джерела сплати податку (прибуток);
- ставка оподаткування має становити 1% сукупного розміру наступних витрат: собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) (ряд.040), адміністративні витрати (ряд.070), витрати на збут (ряд.080), інші операційні витрати (ряд.090), фінансові витрати (ряд.140), втрати від участі в капіталі (ряд.150), інші витрати (ряд.160), розраховані згідно звіту про фінансові результати підприємства – форма № 2);

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ РОБІТ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Циганов С.А., Садовенко М.М. Система оподаткування прибутку підприємств в умовах трансформації ринкової економіки // Проблеми формування ринкової економіки: Між від. Наук. зб. – Вип. 9 / Відп. ред. О.О.Беляєв. – К.: КНЕУ, 2001. – С.307 – 315, 0,5 д.а. (в т.ч. особисто автором (0,3 д.а.): розглянуто ретроспективи законодавчого регламентування податку на прибуток; визначено переваги і недоліки чинної системи оподаткування прибутку; проаналізовано динаміку надходження податку на прибуток до бюджету за 1996 – 2000 р.р.)
2. Садовенко М.М. Взаємозв'язок податкової та фінансово-кредитної політики: економічний експеримент у ГМК України // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 110. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. – С. 67 – 79, 0,6 д.а.
3. Садовенко М.М. Проблемні аспекти обчислення та сплати податку на прибуток підприємств // Вестник Сев ГТУ. Вип.40: Экономика и финансы: Сб. Науч. Тр. / Редкол.: Плаксин (отв. ред.) и др.; Севастоп. нац. техн. ун-т.- Севастополь:Изд-во Сев НТУ, 2002. – С.175-182, 0,5 д.а.
4. Циганов С.А., Садовенко М.М. Удосконалення оподаткування прибутку підприємств: зарубіжний досвід та практика в Україні // Наукове видання. Вісник. Міжнародні відносини. Київський Національний університет ім. Т. Шевченко, 2002. Випуски 21 – 24, С.220 – 226, 0,6 д.а. (в т.ч. особисто автором (0,3 д.а.): висвітлено систему оподаткування прибутку підприємств (корпорацій) постсоціалістичних країн; розглянуті схеми оптимізації системи оподаткування прибутку підприємств із використанням міжнародних структур.)
5. Циганов С.А., Садовенко М.М. Основні напрями оптимізації оподаткування прибутку підприємств // Вчені записки: Наук. збірник. – Вип.4/ Відп. Ред. В.С.Савчук. – К.: КНЕУ, 2002. – С.177-182, 0,5 д.а. (в т.ч. особисто автором (0,3 д.а.): висвітлено питання диференційованого

підходу при оподаткуванні прибутку підприємств, охарактеризовано регресивно – динамічну систему оподаткування прибутку, зроблені виважені висновки щодо удосконалення оподаткування прибутку підприємств в Україні).

6. Садовенко М.М. Податок на прибуток – П(С)БО 17- ринкова економіка // Збірник наукових праць. Науковий вісник. Академія ДПС України, 4(18), 2002.- С.417 – 419, 0,2 д.а.

7. Садовенко М.М. Основные результаты экономического эксперимента на предприятиях горно - металлургического комплекса Украины в 1999-2001г.г.//

Научно-практический журнал Экономика Крыма, 2003. - №10.- с.34-37, 0,2 д.а.

В інших виданнях:

1.Садовенко М.М. Податкове планування: особливості застосування в Україні //Фондовий ринок: Інформаційно-аналітичний тижневик. - К.: 2000.- №29(183).- С. 10-11, 0,2 д.а.

2. Садовенко М.М. Податкові аспекти економічного експерименту на підприємствах гірничо – металургійного комплексу // Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково – практичної конференції (1-2 грудня 2000 року). – Ірпінь: Академія ДПС України, 2000. – С.326 – 329), 0,2 д.а.

3. Садовенко М.М. Вплив податку на прибуток на показники рентабельності підприємства // Матеріали четвертої міжнародної конференції “Наука і освіта 2001”. Том 5. (Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – С.28-29), 0,1 д.а.

4. Садовенко М.М. Особливості оподаткування прибутку офшорних компаній // Матеріали п'ятої Міжнародної науково – практичної конференції “Наука і освіта – 2002”. Том 15. Економіка. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2002. – с.14 – 15, 0,1 д.а.

5. Садовенко М.М. Оподаткування прибутку підприємств: зарубіжний досвід і реалії України // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Випуск 35. Частина 1. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка Інститут міжнародних відносин, 2002. – С.172-173. 0,2 д.а.

6. Садовенко М.М. Перспективи розвитку гірничодобувних підприємств України // Всеукраїнська научно - практическая конференция “Теория и практика экономики и предпринимательства”. Май 2004 г., г. Алушта. 2004. – С.72-73, 0,1 д.а.

АНОТАЦІЯ

Садовенко М.М. Оподаткування прибутку підприємств та його оптимізація в умовах перехідної економіки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.04.01 – фінанси, грошовий обіг і кредит. – Київський національний економічний університет, Київ, 2004.

Дисертація присвячена дослідженню теоретичних, методичних та практичних питань справляння податку на прибуток підприємств. Розглянуто становлення та розвиток податку на прибуток, здійснено ретроспективний аналіз нормативно-законодавчого регламентування оподаткування прибутку підприємств та механізму дій його елементів в умовах реформування податкової системи України.

Обґрунтовано пропозиції щодо зміни методики оподаткування прибутку підприємств гірничо-металургійного комплексу шляхом зміни об'єкту оподаткування (витрати) при збереженні джерела сплати податку (прибуток підприємств) та застосування нової базової ставки оподаткування та розроблено механізм оптимізації методики оподаткування прибутку підприємств. Систематизовано результати економічного експерименту на підприємствах гірничо-металургійного комплексу, основним інструментом якого було надання податкових пільг. Сформульовано пропозиції щодо зміни методики оподаткування прибутку підприємств гірничо-металургійного комплексу України.

Ключові слова: податкова система, податок на прибуток, податкове навантаження, оптимізація оподаткування прибутку, фінансові результати.

АННОТАЦИЯ

Садовенко М.М. Налогообложения прибыли предприятий и его оптимизация в условиях переходной экономики. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.04.01 – финансы, денежное обращение и кредит. – Киевский национальный экономический университет, Киев, 2004.

Диссертация посвящена исследованию теоретических, методических и практических вопросов взимания налога на прибыль предприятий. Рассмотрены становление и развитие налога на прибыль, осуществлен ретроспективный анализ нормативно-правовой регламентации налогообложения прибыли предприятий и механизма действия его элементов в условиях реформирования налоговой системы Украины. Выявлены основные тенденции в сфере взимания налога на прибыль предприятий: уменьшение фискального значения налога в подавляющем большинстве стран; активизация реформирования налоговых систем и унификация режима налогообложения; снижение налоговых ставок, пересмотр условий ускоренного списания амортизации.

Выявлены преимущества и недостатки действующего в Украине порядка налогообложения прибыли и сделан вывод зависимости объема средств, которые остаются у субъектов хозяйствования и объема инвестиций за счет изъятия части прироста капитала от налога на прибыль, что вызывает изменения в темпах обновления производственных фондов. Проанализировано влияние снижения ставки налога на прибыль на финансовое положение субъектов хозяйственной деятельности в условиях экономического эксперимента, который был проходил на предприятиях горно-металлургического комплекса Украины 1999 – 2002 гг.

Обосновано, что участие предприятий ГАК “Укррудпром” в экономическом эксперименте принесла существенные положительные результаты, позволило предприятиям увеличить объемы производства, улучшить финансовое положение, повысить уровень рентабельности, увеличить объемы капитальных вложений в производство, обеспечить своевременность расчетов с бюджетом, за потребленные энергоносители, с Пенсионным фондом, увеличить абсолютный объем выплаченных налоговых и других обязательных отчислений, что является доказательством выгоды отработанной в границах данного эксперимента схемы налогообложения как для предприятий плательщиков налога на прибыль, так и для государства и экономики в целом.

Определены приоритетные направления оптимизации порядка налогообложения прибыли предприятий в Украине. Исследованы результаты новой методики налогообложения прибыли и определено их влияние на финансовый результат субъектов хозяйствования. Аргументировано, что наиболее целесообразный вариант реформирования системы налогообложения прибыли предприятий, должен сохранять источник уплаты налога – прибыль предприятия и стимулировать экономию затрат предприятия.

Сформулированы предложения по изменению методики налогообложения прибыли предприятий горно-металлургического комплекса Украины, путем изменения объекта налогообложения (затраты) при сохранении источника уплаты налога (прибыль предприятия); использования базовой ставки налогообложения – 1% совокупной величины затрат – себестоимости реализованной продукции (товаров, работ, услуг); административных затрат на сбыт; других операционных затрат; финансовых затрат; потерь от участия в капитале; других затрат, рассчитанных в соответствии с отчетом о финансовых результатах предприятия (форма №2).

Предложенная методика налогообложения прибыли не ограничивает рост прибыли, налоговая нагрузка на прибыль предприятия будет низкой за счет экономии материальных затрат.

Ключевые слова: налоговая система, налог на прибыль, налоговое бремя, оптимизация налогообложения прибыли, финансовые результаты.

ABSTRACT

Sadovenko M.M. Enterprises Profits Taxation and Its Optimisation in Terms of Transitional Economy. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics in speciality 08.04.01 – Finances, Money Circulation and Credit. – Kyiv National Economic University, Kyiv, 2004.

The thesis focuses upon the study of theoretical, methodological and practical issues concerning levying a tax on enterprises profits. Profits taxes imposition and development are examined, and the retrospective analysis of the enterprises profits taxation law and the mechanisms of its elements functioning in terms of the reformation of the Ukrainian tax system is done.

The suggestions to change the methodology of the profits taxation of the enterprises of the mining and smelting complex through changing the object of taxation (expenditures) within saving the source of tax payment (enterprise incomes) and applying a new basic tax rate are grounded, and the mechanism of the optimisation of the enterprise profits taxation methodology is worked out. The results of the economic experiment on the enterprises of the mining and smelting complex, the basic instrument of which was tax privileges granting, are systematised. The suggestions to change the methodology of profits taxation of the enterprises of the mining and smelting complex of Ukraine are formulated.

Key words: tax system, profits tax, tax load, the optimisation of profits taxation, financial results.